

mértékletesek...”, hogy az élet ösvényein apró, de biztos lépésekkel, határozottan tudjanak *előre* haladni. Ámen.

SZÉN SÁNDOR

E TALPALATNYI FÖLD JOGUNK...

1Móz 12,1

Nemeztünk történelmében fontos határkő az 1996. esztendő. A történelmi kutatás megbízható adatai szerint 896-ban, 1100 évvel ezelőtt zárult le az a több évtizedet is felölelő folyamat, amelyet honfoglalás néven ismerünk, s amelynek következménye volt, hogy őseink „hatalmuk alá hajtották” a Kárpát-medencét, az új és végleges hazánk földjét. Itt eresztett kitéphetetlenül mély gyökeret eleinknek élniakarása, itt kovácsolódtott nemzetté, mely egy erős állam határain belül kivétel nélkül minden polgárnak otthont biztosított.

Ezt a vasárnapot egyetemes egyházunk ennek a rendkívül fontos eseménynek, a honfoglalás 1100-ik évfordulója megünneplésének szenteli. Akik ma ünnepi érzésekkel jöttünk a templomba tisztelni a múlt idők dicső eseményének, tudnunk kell, az 1100 évvel ezelőtt történt dolgokra való visszatekintés több kell legyen egy ünnepi megemlékezésnél. Annak be kell épülnie mindennapjaink gondolat- és érzésvilágába, úgymond vérünkkel kell váljon, hogy egészséges nemzettudattal bírassunk, mert végsősoron önazonosságunk tárgyilagos ismerete nélkül megmaradásunk, jövőnk kerül veszélybe, s majd egyre keservesebb hangon fogjuk énekelni a lassan rekviemmé változó himnusz: „maroknyi székely porlik mint a szikla”, miközben könnybelábadt szemmel fogjuk nézni, hogy „mint oldott kéve széthull nemzetünk.” (Tompai Mihály).

Ezért túlzás nélkül állítom, hogy ezt a rendkívül fontos eseményt, a honfoglalást, valóságos örökzöld téma rangjára kell emelni, mert magas azoknak a száma, akik a történelmi idők és fejlemények kedvezőtlen, szerencsétlen alakulása következményeként „a külső sötétségre vettünk” (Dsida). Ebben a sanyarú kisebbségi sorokban sok-sok veszteségeink között talán a legsúlyosabb, hogy közülünk sokan személyiségzavarokkal küszködnek-bajlódnak. Népünk történelmének, kulturális kincseinek, gazdag szellemi értéktárházának ismerete még jó esetben is csak foghíjasnak mondható, nem is beszélve arról, hogy eredetünkről még csak sejtelmük sincs. De hát lehetne ez másként? Honnan vették, vehettük volna a tisztánlátást, a tájékozottságot, otthonos jártasságot ezen a téren, amikor közel egy évszázad múlt el úgy, hogy az egymástól csak ideológiailag különböző politikai hatalmak mindig fő hangsúlyt helyeztek arra, hogy eredetünk s általában nemzetünk történelmével kapcsolatos bármilyen csekély információt magában rejtő anyagot kivonjanak még érdeklődésünk szférájából is, hogy megfélemlítsék mindazokat, akikről feltételezhető volt, hogy potenciális táplálói lehetnek kisebbségi sorsra ítélt magyarságunk egészséges nemzetudatának. Trianon óta főbenjáró bűnnek számított mégcsak az érdeklődés is e

téren, és nagygúnyval lóttak azokra, akik a történelemnek e tabu témáit - ne adj Isten - a népnevelés céljából, az iskola falai közé, vagy Isten hajlékába, templomi szószerkekre felvitték. Bizony nagy árat kellett fizetniük a konok-bátraknak, gerinceseknek, mint ahogy hosszú, súlyos börtönévek szenvedései és megaláztatásai volt bére a hiszékeny naivaknak is.

És bár a helyzet ma összehasonlíthatatlanul kedvezőbb mint hét évvel ezelőtt, az mégis messze elmarad a normálistól, sőt égbekiáltó igazságtalanság és nevetséges anakronizmus, a 20-ik század végén, a „szűkmarkúan kimért” magyar iskolában tanuló magyar gyermek számára megtiltani, hogy éppen a magyar nemzet történelmét megtanulhassa. A változás utáni, magát demokratikusnak deklamáló hatalom a tág lelkiismeretre valló ember cinizmusával, szemrebbenés nélkül mondogatta nekünk itthon, fennen hirdette külföldön, hogy elkötelezett híve az eszmék, gondolatok, információk szabad áramlásának, miközben olyan tanügyi törvényt alkotott, amely még a felváltott rossz emlékű diktatorikus rezsim megszorításait is felülmúlja. Tudta, miért teszi, kitalálni senkinek sem nehéz, a képlet pofon egyszerű: történelmünk megtanulási lehetőségeit csak az elenyészően kevesek tudásszomjának és autodidakta készségeinek szintjén biztosítani, de az iskolából kirekeszteni-száműzni egyet jelent a nemzeti önazonosságtudat hatékony sorvasztásával.

Ezért van az, hogy ma generációk élnek, akiknek magyar történelem ismeretük és önazonosságtudatuk alig több a nullánál. Lám, miért szükséges, hogy az erdélyi magyarság kebelén létrejött és áldásosan tevékenykedő, népművelő célt követő egyletek, egyesületek, szövetségek mellett és velük együtt karöltve, a történelmi magyar egyházak a maguk sajátos módszereivel, az adottságok és lehetőségek maximális kihasználása által ezt a hiányt minél nagyobb mértékben pótolják. Szükséges - és minden mulasztás végzetes is lehet - az alvó öntudatok ébresztésére valóságos lármafákat állítani, a közömbös aluszékonyosságokat óvni, nehogy téli álomba merüljenek, az ide-oda hajlók ingatagságát fékezni bár, egy szóval menteni, ami még menthető; az erőszakos vagy mézesmadzaggal csalogató asszimiláció felszippantó hatóterületének határsávján kívül tartani a mieinket.

Ebbéli törekvéseinkben ez a mai ünnepi alkalom csak egy mozaikrészszecke, amelyhez hasonlóra, összejövetelekre, ünneplésre, még nagyon sok esetben kell sort keríteni, hogy ezekből egy értelmes összkép alakuljon ki.

Kedves testvéreim! Szokássá lett az utóbbi időben, hogy értekezések, prédikációk vagy éppen alkalmi beszélgetések rendjén párhuzamot vonnak a két nép, a zsidó és a magyar között. Különböző felkészültségű emberek szájából gyakran hallani alapos és megfontolt átgondolás vagy felületes nagyotmondani akarás, áthevült meggyőződés vagy patetikus szónokiasság megnyilatkozásaként, miszerint a világ népeinek nagy családjában két nép van: a zsidó és a magyar, amelyet a jó Isten azért teremtett, hogy szenvedések özönét zúdítsa rá, hogy kenyerét mindennap könnyeivel sózza, s hogy önsajnáló keserűségének még nagyobb nyomatékot adjon, a költőt hívja segítségül, s vele együtt zokogja: „aki nem volt még magyar, nem tudja mi a fájdalom!” (Dsida).

Máskor meg pontosan a másik véglet szólal meg, valahogy így: két nép van a világon, amelyeket a maga számára kedvenceiként választott ki, amelyekkel külön nagy tervei vannak, amelyeket megkülönböztetett gondviselésében részeltet a jó Isten.

Ha jól odafigyelünk ezekre az elméletekre, megállapíthatjuk, hogy a felállított párhuzam a legtöbb esetben merő formalizmus, hiszen mind a kitaláltság, mind pedig a kiválasztottság elméletének kinyilvánítása esetén a valós és komoly érdeklődés homlokterébe kizárólag csak a mi magyar népünk kerül be.

Amit én ezzel a két egymással szöges ellentétben álló és viszonylag sokak álláspontját tükröző felfogással kapcsolatosan először is mondhatok az az, hogy egyiket sem vallom magaménak, sőt mindkettőt nemcsak anakronisztikusnak, de tarthatatlannak, ártalmasnak és veszélyesnek tartok. Tarthatatlannak - s ezt unitárius hitem és életfelfogásom mondatja ki velem -, mely szerint a jó Istennek épp úgy nincsenek kiválasztott népei, mint ahogy kitalált népei sincsenek. Előtte minden nép egyformán kedves, mert valahány az ő teremtménye akarátának a bizonyosságként jelent meg a történelem színpadán.

Ártalmasnak és veszélyesnek pedig azért tartom, mert önértékelésünk hamis képét tárják elénk. Így, az egészséges nemzeti öntudat, a kiegyensúlyozott önbizalom helyett egyfelől a háryjánoskodó, öntelt, mellveregető, sokszor az ízléstelenségig fajuló, fennhéjázó, hencegő, olcsó magyarkodás; másfelől pedig a semmittevésre kárhóztató, meghunyászkodó, ijedtábrázatú, félénk, folyton siránkozó, állandóan kisebbségi komplexusokkal küszködő, gyászoló magyarkodás formájában nyernek konkrét kifejezést. Ezek a magatartásbeli formák nemcsak hogy nem képezhetik a tisztelet tárgyát, de igazán veszélyes mivoltuk abban van, hogy az embert mintegy felmentik, illetve megfosztják attól az esélytől, hogy holnapbanézó, folyton fölfele, a fejlődés és kiteljesedés, az önmegvalósítás, Jézus szerint: a tökéletesedés csúcsai felé való haladásának vezérelve az értékalkotó életszemlélethez lehessen.

Mindezekről eltekintve párhuzamot, összehasonlítást eszközölhetünk ugyan, de azt semmi esetre sem a fent említett, túlfűtött érzelmek uralta tényyszerűtlen módon, hanem a valós tények alapján állva. A felolvasott bibliai vers ezt lehetővé is teszi, és feljogosít, hogy a két nép között szinte a rokonság fogalmát is kimerítő közelséget, hasonlóságot állapíthassunk meg. Szükséges ezért egyfelől a textust megelőző részt is áttanulmányozni, másfelől népünk 1100 évnél is régebbi történelmének számbavétele, hogy az összefüggéseket tisztán láthassuk. Egyenesen csodálni lehetett azt a hasonlóságot, ami a két nép kialakulásának folyamatában fellelhető. De engedjük beszélni a tényeket:

A jobb megélhetés és biztonságosabb élet érdekében a zsidó nép elei, Ábrahám ősatyának atyja Tharé, aki Úr-Kaszdimban lakik, Isten hívására övéivel együtt elindul birtokba venni Kánaánt, a megígért földet. Az eseményt megörökítő bibliai szövegből nem tűnik ki, mi volt az oka, hogy Kánaán helyett Úr-Kaszdimhoz sokkal közelebb eső Háránban telepedtek le. Tény, hogy egy bizonyos ideig Hárán lett otthonukká, átmeneti szálláshelyükké. S amikor már teljesen magukénak, otthonuknak érezték Háránt, ismét szólt az Úr: „eredj ki a te földedből és a te rokonságod közül és a te atyádnak házából a földre,

melyet mutatok néked.” Talán nem is volt olyan könnyű odahagyni Háránt, az otthonukká lett földet, mely anyaként ölelte keblére befogadott gyermekeit. Nem volt bizony könnyű öregedő fejjel más vidékre költözni. Ábrahám azonban ment, mert tudta: abból csak jó származik, ha Istennek engedelmeskedik s követi a hívás hangját. Ment hát övéivel ő is, mert felelősséget érzett népe iránt, aki számára új és végleges hazát kellett foglaljon.

És hogyan alakultak az események a mi elődeinknél?

Az 5-ik században eleink, Árpád apánk ősei, az Ural nyugati részéből, Baskíriából, az őshazából indulnak el új otthonra, jobb és biztonságosabb, gazdagabb hazát keresni. Etelköz az új hazának hitt föld, ahol letelepednek, de ez is csak átmeneti szálláshelynek bizonyul; mert a megálmodott nyugalom, béke és jólét helyett besenyő támadással, bizonytalansággal, veszélyeztetettséggel, szegénységgel fizet a sors. S amikor már türehetlenné vált a helyzet - hiszem, Isten szólt Árpádnak is, aki összegyűjtven övéit, elindult új és végleges hazát keresni, hont foglalni népének, ahogy Illyés Gyula költői látomásában megjelenítette, amint Vereckénél „a menethől egy sziklára kiállva / jelt adott: gyorsan! S nézte fürge szemmel, / mint juhász, aki minden ürüt ösmer, / hogy tódul népe át Európába.”

Íme, csaknem az azonosságig elmenő hasonlóság a két nép honfoglalásának folyamatában! Ez a szimmetria az események zajlása terén, ez a hármas tagolódás: Úr-Kaszdim - Hárán - Kánaán, illetve Baskíria - Etelköz - Pannónia és a Kárpát-medence, valóban alapot szolgáltat a párhuzam felállítására és jogos szimpátiát ébreszt bennünk a zsidó néppel szemben.

A leglényegesebb következtetés, amit a fenti „elemzés” alapján levonhatunk az, hogy eleink nem a véletlen, az esetlegesség, hanem a jó Isten bölcs akaratának érvényesülése értelmében érkeztek ezekre a helyekre, ahol mi is élünk. Erős hittel kell hát vallanunk, hogy jogunk van ehhez a földhöz, melyet a jó Isten örök időkre, ha hazaként nem is, de „kezünket szorító szülőföldként”, édes otthonként rendelt nekünk s a végtelen időben egymást követő nemzedékek számára.

Ebben az ünnepélyes órában azzal a szebb jövőt álmódó hittel kell az 1100 évvel ezelőtt számunkra és unokáink unokái számára is honfoglaló őseinkre emlékeznünk, hogy „csak ez a föld kell, soha más”, mert „e talpalatnyi föld jogunk”. (Magyar Lajos) És legyen ez az emlékezés, a hála órája is, a szépen kimondott háláé, a tudat és a szív mélységeit is átjáró hálás vallomás drága alkalmá is, úgy ahogyan csak ők, a költők tudták tenni ezt:

„Ti örökké névtelenek, szép szakállas őseim, / számlálatlan századokon földbekötözöttjeim, / riadalmas életűek / jól tudom: nem gazdagok, / köszönöm nektek, hogy ide, éppen ide hoztatok!” (Salamon Ernő). Ámen.

BARÁTSÁG

Péld 17,17

Elég, ha csak a Példabeszédek könyvét olvassuk végig, s máris meggyőződhetünk a Bibliáról vallott felfogásunk helyességéről, miszerint az olyan, mint egy kincsebánya, sok lelki és szellemi drága értéknek lelőhelye. Elmélyültebb tanulmányozás nélkül, egyszeri átolvasás nyomán is felfedezhetjük azokat a szép tanításokat, amelyek a keresztény vallás örökérvényű igazságait hordozzák magukban.

Joggal tölt el csodálat egy-egy ilyen szépen csengő, szívet és értelmet magragadó alapigazság hallatán, mint amilyen a felolvasott vers is. Mennyi bölcsesség és milyen gazdag élettapasztalat sűrűsödik össze ebben a kijelentésben: „Minden időben szeret, aki igaz barát és testvérül születik a nyomorúság idejére.” Nem tévedünk, ha feltételezzük: a szerző sok boldog vallomást hallott azoktól az emberektől, akik átérték, megtapasztalták az igaz barátság áldásait, minthogy sok keserű panaszt is azok részéről, akik vakon hittek és látva csalódtak barátjuknak fogadott embertársukban. Ezeket csak megerősítették a saját élettapasztalatai, s így teljesen hiteles a barátságról felállított elmélete.

A barátságról, mint az ember életének egyik szép, áldásos megnyilvánulásáról, mindig értelmes és érdemes dolog volt szólni, de egy erkölcsi válságba süllyedt társadalomban élő ember számára ez már egyenesen sürgető szükség-szerűség lett. Hiszen az általános fellazulás, amely az erkölcs világát kikezdte, a barátságot sem kímélte. A felületesség és önzés, amely nagyon sok ember gondolkodásmódját és érzelmvilágát jellemzi, a barátságot is mélyen érintette. Szükség van hát a barátság fogalmának újraértelmezésére, valós értékeinek és igazi tartalmának számbavételére és tudatosítására.

Induljunk ki abból az alapigazságból, hogy a jó Isten az embert közösségi lénynek teremtette. Ez azt jelenti, hogy életünk összefonódik, ezernyi szállal kapcsolódik azokéhoz, akik mellett élünk, akikkel együtt dolgozunk. Ennélfogva az önmegvalósítás, életünk tartalmassá tétele, autentikus értékekkel való gazdagítása, olyan körülmények között lehetséges, amikor nemcsak átengedjük magunkat, hanem aktív tagjaivá leszünk azoknak a közösségeknek, amelyekbe akár beleszületünk, akár élethivatásunk gyakorlása folytán akarva-akaratlanul, akár pedig tudatosan választjuk meg a magunk számára. Az elmondottakból talán érzékeltetni lehet, hogy életünk folyamán egyazon időben több közösségnek is tagjai vagyunk. Ebben az értelmezésben kicsit hasonlítunk azokhoz a sakk-nagymesterekhez, akik képesek több ellenféllel szimultán játszmákat lebonyolítani. Csak néhány példa erre:

- tagjai vagyunk születésünktől fogva, vérségi kapcsolataink révén családjainknak;

- szintén születésünknel fogva és a közös hitfelfogás okán vagyunk tagjai egyházainknak;